

FUNKCIJA, SESTAVA IN ORGANIZACIJA VLADE

SESTAVA IN ORGANIZACIJA

Sestavljajo jo predsednik in ministri. Vlada in posamezni ministri so v okviru svojih pristojnosti samostojni in odgovorni drž. zboru.

Struktura vlade je opredeljena s strukturo področij, ki so opredeljena v zakonu. Struktura vlade zajema tri osnovna področja organizacije dela:

- politično-upravno področje (področje zunanjih, notranjih zadev, obrambe, pravosodja in financ);
- področje "gospodarstva" (ekonomski odnosi in razvoj, gospodarske dejavnosti, promet in zveze, ter okolje in prostor);
- področje družbenih javnih dejavnosti na področju: znanosti in tehnologije, zdravstva, šolstva in športa, kulture, dela, družine in socialnih zadev.

V skladu z zakonom se na navedenih področjih oblikujejo ministrstva. V vladi je poleg predsednika vlade še petnajst ministrov oz. ministrstev. Zakon določa, da so lahko v vladi tudi največ trije ministri brez resorja. Funkcijo podpredsednika v vladi opravlja minister, ki ga določi predsednik vlade. Podpredsednik vlade nadomešča predsednika, če je ta odsoten ali zadržan, pri predstavljanju vlade, pri vodenju vladnih sej in usmerjanju uprave, ne more pa ga nadomeščati v pravicah, ki se nanašajo na zaupnico vladi ter na predloge za imenovanje in razrešitev ministrov.

Pomembno je, da predsednik vlade in ministri ne morejo hkrati opravljati funkcij v drž. organih, sodiščih, organih lokalnih skupnosti in drugih javnih funkcij, niti opravljati drugih dejavnosti, ki po zakonu niso združljive s funkcijo člana vlade.

FUNKCIJA VLADE, PREDSEDNIKA IN MINISTROV

Dve osnovni skupini vladnih nalog: naloge, ki jih ima kot organ izvršilne oblasti in naloge, ki jih ima kot najvišji organ državne uprave.

Funkcije vlade kot *organa izvršilne oblasti*:

- v skladu z ustavo, z zakoni in z drugimi akti DZ določa, usmerja in usklajuje izvajanje politike države
- izdaja predpise in sprejema druge pravne. politične, ekonomske, finančne, organizacijske in druge ukrepe, ki so potrebni za zagotovitev razvoja države in za urejenost razmer na vseh področjih iz pristojnosti države
- predlaga DZ-ju v sprejem zakone, državni proračun, nacionalne programe in druge spl. akte, s katerimi se določajo načelne in dolgoročne pol. usmeritve za posamezna področja iz pristojnosti države
- s proračunskim memorandumom predstavi DZ-ju temeljne cilje in naloge ekonomske, soc. in proračunske politike vlade ter globalne okvire celotnih javnih financ za naslednje leto

- izvrševanje pravic in dolžnosti, ki pripadajo RS kot ustanoviteljici zavodov, gospod. družb in drugih organizacij
- zastopa RS kot pravno osebo
- upravlja z nepremičninami in drugim premoženjem RS

Funkcije vlade kot najvišjega organa drž. uprave:

- vodenje in usmerjanje drž. uprave prek ministrov
- nadzorovanje dela ministrstev
- dajanje smernic ministrstvom za izvajanje politike in za izvrševanje zakonov, drugih predpisov in splošnih aktov
- skrb za usklajeno izvrševanje nalog ministrstev
- urejanje delovnega časa v drž. upravi ter sprejemanje organizacijskih, kadrovskih in drugih ukrepov za delo vlade in ministrstev
- odločanje o sporih glede pristojnosti med ministrstvi ter med ministrstvi in nosilci javnih pooblastil

Funkcije predsednika vlade:

- vodi in usmerja delo vlade
- skrbi za enotnost pol. in upravne usmeritve vlade
- usklajuje delo ministrov
- predstavlja vlado
- sklicuje in vodi vladne seje.

Predsednik vlade lahko daje ministrom obvezujoče napotke v zvezi z njihovimi nalogami. Če minister meni, da ti napotki ne izhajajo iz usmeritev vlade, lahko zahteva, da vlada obravnava sporno vprašanje. Minister ima tudi pravico zahtevati, da ga predsednik vlade sprejme na razgovor o vprašanjih, pomembnih za delo vlade. Za ministre pa velja dolžnost, da morajo obveščati vlado o vseh vprašanjih, ki so pomembna za določanje in izvajanje vladne politike.

Pravico zadrževanja predpisa ima predsednik, vlada in pristojni minister.

ODGOVORNOST VLADE IN MINISTROV

Vlada je odgovorna Državnemu zboru za politiko države, ki jo vodi, in za razmere na vseh področjih iz pristojnosti države; odgovorna je tudi za izvajanje predpisov DZ ter celotno delovanje državne uprave. Za vlado so skupno odgovorni vsi njeni člani, za delo posameznega ministrstva pa pristojni minister.

NEZAUPNICA IN ZAUPNICA VLADI

Vlada ne more delovati, če nima podpore v parlamentu, kateremu je tudi odgovorna za delo. Politična odgovornost vlade se kaže ravno v tem ali še ima podporo v parlamentu ali ne. To se kaže na dva načina: z glasovanjem v parlamentu bodisi o nezaupnici vladi ali pa o zaupnici vladi. Za prvo glasuje določeno število poslancev, glasovanje o zaupnici pa zahteva šef vlade.

Nezaupnica vladi

Po naši ustavi lahko poda predlog zahteve za nezaupnico vladi najmanj 10 poslancev državnega zbora. Predsednik vlade ima pred volitvami novega predsednika vlade pravico odgovoriti na zahtevo za nezaupnico in vije poglede na dotedanje delo vlade.

DZ lahko izglasuje nezaupnico vladi le tako, da z večino glasov vseh poslancev izvoli novega predsednika vlade.

Zaupnica vladi

Zaupnica vladi je instrument, s pomočjo katerega vlada preverja oz. ugotavlja, ali še ima v državnem zboru večinsko podporo ali ne. Običajno se vprašanje zaupnice postavi, kadar pride v parlamentu do takih nesoglasij, ko hromijo njegovo delo in zato ne more sprejemati zakonov in drugih pomembnejših odločitev.

Vprašanje zaupnice postavi predsednik vlade. Vprašanje zaupnice se lahko postavi "na splošno" ali pa ob konkretnem odločanju o sprejemu nekega zakona ali druge odločitve v državnem zboru. Razlika je v tem, da mora dobiti vlada v prvem primeru podporo večine glasov vseh poslancev, v drugem pa podporo z navadno večino.

Če vlada ne dobi podpore večine glasov vseh poslancev, mora DZ v 30 dneh izvoliti novega predsednika vlade ali dotedanjemu pri ponovnem glasovanju izglasovati zaupnico, sicer predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve.

Interpelacija

Je eno izmed sredstev kontrole in odgovornosti vlade in ministrov ter predstavlja pravzaprav posebno vrsto poslanskega vprašanja, ki je dano vladi in s katerimi poslanci zahtevajo odgovor na določena vprašanja, razjasnitev posameznih stališč in postopkov vlade ipd. Razlika pa je v tem, da je bistvo poslanskega vprašanja v pridobitvi odgovora, obvestil oz. informacij, interpelacija pa je v prvi vrsti namenjena nadzoru nad delom vlade, šele na to pa pridobitvi ustreznih informacij. Večkrat zasledimo opredelitev, da pomeni interpelacija "javno vprašanje" o odgovornosti vlade oz. ministra. Temu vprašanju nato sledi obravnava v državnem zboru, lahko pa tudi glasovanje o zaupnici. Interpelacijo uporabljajo največkrat člani opozicije kot sredstvo kritike vlade oz. ministrov in ugotavljanje njihove odgovornosti, predstavlja pa lahko tudi pomembno sredstvo, da se v javnosti spodbudi zanimanje za kakšno pomembno zadevo. Na splošno velja, da jo mora vložiti najmanj 10 poslancev in da mora biti podana v pisni obliki ter da praviloma vsebuje kakšno načelno, širšo in pomembnejše vprašanje in da se po postavljeni interpelaciji in dogovoru vlade oz. ministra odpre razprava (kar pri poslanskih vprašanjih ne velja). Razpravi lahko sledi glasovanje o zaupnici vladi oz. posameznemu ministru. V zvezi z interpelacijo se v teoriji govori o "kvalificiranosti zadev", v zvezi s katerim se lahko postavi vprašanje interpelacije, iz česar izhaja, da interpelacije ni mogoče sprožiti ob katerem koli vprašanju.

Ustava predvideva dve "omejitvi"

- to je, da mora interpelacijo sprožiti najmanj 10 poslancev in
- da se lahko sproži o delu vlade ali posameznega ministra.

O interpelaciji se odloča na prvi seji DZ, ko dobi predsednik zbora odgovor na interpelacijo. Pred razpravo o interpelaciji ima predstavnik poslancev, ki so vložili interpelacijo, pravico obrazložiti interpelacijo, do začetka glasovanja o njej pa jo lahko tudi umakne. Predsednik vlade ali minister, na katerega se nanaša interpelacija, ima pravico kratko obrazložiti pisni odgovor ali ustno odgovoriti na interpelacijo.

Razprava o interpelaciji se lahko konča s sklepom, s katerim se oceni delo vlade ali posameznega ministra.

Obtožba zoper predsednika vlade in ministre (impeachment)

Kot posebna možnost ugotavljanja odgovornosti predsednika vlade in ministrov je v ustavi uvedena obtožba pred ustavnim sodiščem tako imenovan impeachment. Pri tem lahko DZ predsednika vlade in ministre pred ustavnim sodiščem obtoži kršitve ustave in zakonov, storjene pri opravljanju njihovih funkcij. Uvedbo postopka lahko dr. zboru predlaga najmanj 10 poslancev. Na zahtevo DZ mora predsednik republike izreči svoje mnenje, če je predložen predlog obtožba zoper pred. vlade, pred. vlade pa mora izreči svoje mnenje o obtožbi zoper ministre. DZ odloča o obtožbi z večino glasov vseh poslancev, odloči pa s sklepom, ki ga pošlje ustavnemu sodišču in obtoženemu. Ko dobi ustavno sodišče sklep o obtožbi, ga pošlje obtoženemu, ki lahko na obtožbo odgovori. Nato opravi ustavno sodišče obravnavo, po kateri lahko (z 2/3 večino) odloči, da obtoženi do odločitve o obtožbi začasno ne more opravljati svoje funkcije. V primeru, da obtožba ni utemeljena, se z odločbo oprosti obtoženega in obratno.

RAZMERJA MED VLADO IN DRŽAVNIM ZBOROM

Gre za razmerja med organom zakonodajne in organom izvršilne veje oblasti. Pri tem pa je vlada kot nosilec izvršilne veje oblasti v okviru svojih pristojnosti samostojna in odgovorna državnemu zboru.

Za parlamentarni sistem, tudi pri nas, je značilno, da vlada, ko dobi zaupnico parlamenta sama vodi notranjo in zunanjo pol., dokler ima zaupanje parlamenta (vlada). V parlamentih, kjer imajo vlado iz ene stranke (Anglija), je ta vlada povsem samostojna in avtonomna glede na parlament, saj ima v parlamentu svojo večino v poslancih in tako lahko parlamentu diktira svojo politiko. Če je vlada koalicijska vlada več strank, je lahko večkrat zelo negotovo, ali bo za neko odločitev imela v parlamentu zadostno zaupanje ali ne.

Izvedba načela delitve oblasti postavlja vlado v položaj, da ni le izvršilno-tehnični organ parlamenta, temveč samostojna veja oblasti, ki je splošno pristojna za določanje in vodenje politike države - organ strateškega odločanja. Nadzor parlamenta oz. pri nas državnega zbora pa je vzpostavljen predvsem preko institutov poslanskih vprašanj, interpelacije in glasovanja o nezaupnici.

Vlada in ministri morajo sodelovati z drž. zborom in imajo v razmerju do njega vrsto obveznosti:

- vlada poroča DZ o svojem delu
- vlada mora ob sprejemanju proračuna DZ-ju predložiti celovito poročilo o svojem delu v preteklem letu
- vlada in vsak njen član mora na zahtevo DZ poročati o izvrševanju zakonov, drugih predpisov in spl. aktov, ki jih je sprejel DZ, ter o drugih ukrepih iz svoje pristojnosti
- vlada in vsak minister mora dajati odgovore na vprašanje poslancev
- vlada mora zavzeti stališče do pobud in predlogov, ki jih da DZ ali poslanci v zadevah iz njene pristojnosti
- vlada mora sodelovati pri delu DZ in njegovih delovnih teles, pri sprejemanju zakonov ali drugih predpisov, ki jih je sama predlagala

Med pravicami vlade lahko navedemo: pravico predlagati zakone; pravico, da predlaga DZ, da obravnava posamezna vprašanja iz njene pristojnosti in zavzame do njih stališča; predsednik vlade lahko zahteva glasovanje o zaupnici vladi; vlada ima pravico, da pred razpravo o interpelaciji v 15-ih dneh da svoje stališče o vprašanju, na katerega se nanaša interpelacija, in da sodeluje v razpravi; predsednik vlade in vsak minister ima pravico, da svoj odstop obrazloži v DZ....